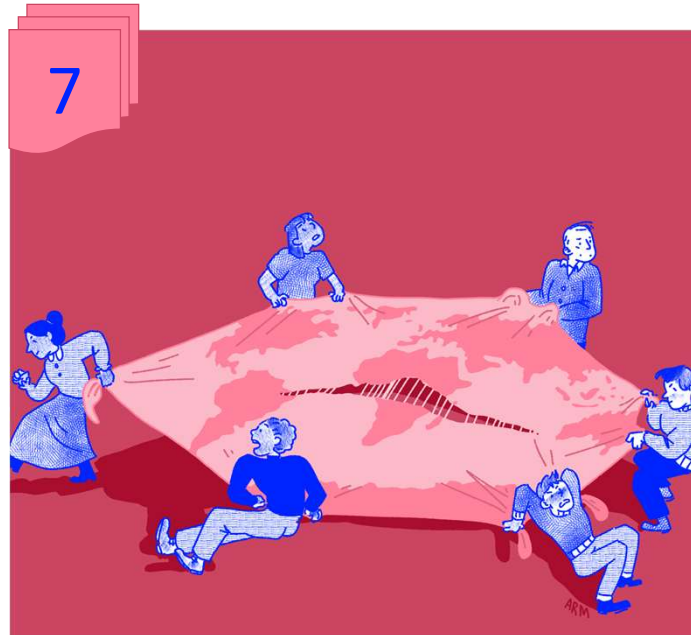

Vrijheid

WAT STAAT ER OP HET SPEL?

Petra Bolhuis

Maieutiek 2026

MaieutiekVrijheid_2026

1

1

Negatieve vrijheid en kennis

- Negatieve vrijheid beschrijft Snyder a.h.v historische ontwikkelingen. Als eerste de Founding Fathers van de VS. Hun slogan is : Life, liberty, and the pursuit of happiness. (232) De negatieve vrijheid zien we in:
 - a) Ontkomen aan het juk van het continent.
 - b) Het verjagen van de native Americans.
 - c) Strijd tegen de natuur in ontginning en bewoonbaar maken
- Snyder voegt daar direct aan toe dat vooruitgang van kennis nodig is, die ook grenzen stelt aan die vrijheid. Hij noemt dat de mens niet langer het middelpunt is en we de grenzen van de planeet moeten meewegen in ons gedrag. Dat is minder negatieve vrijheid, maar wel meer toekomst. Dat brengt hem op de relatie feitelijkheid-vrijheid.

MaieutiekVrijheid_2026

2

2

De feitelijkheid

- Snyder begint met kennis over de kosmos en wat the Founding Fathers wisten. Hij denkt aan vooruitgang van kennis, maar sommige kennis is ook verloren gegaan. Daarbij:
 - Wittgenstein laat zien dat wat wij kunnen uitdrukken als feiten zeer beperkt is en de rest juist relevant voor ons leven.
 - Foucault zegt in het kielzog van Nietzsche dat macht de orde van het spreken vaststelt.
- Toch is er een verschil tussen de beperkingen van feiten die Wittgenstein en Foucault aangeven en onderdrukking of ontkenning van de feiten. Dat onderscheid is relevant voor vrijheid.

MaieutiekVrijheid_2026

3

De Stoïcijnen

- Dit is een heel oud principe die de vaak verkeerd begrepen Stoïcijnen ook hanteren.
- Er is kennis van de aarde en de kosmos nodig.
- Er is zelfkennis nodig.
- Er is een onderscheid nodig tussen wat je in de hand hebt daarin kun je dingen veranderen. Wat je niet in de hand hebt moet binnen een leven met perspectief een plaats krijgen.

MaieutiekVrijheid_2026

4

4

De Actieve Acceptatie Acceptance and Commitment Therapy Steven C. Hayes

- Geen gevecht: Het staken van de strijd tegen onvermijdelijke pijnlijke ervaringen, waardoor 'vuile pijn' (de strijd ertegen) wordt omgezet in 'schone pijn'.
- Ruimte maken: Het toelaten en verkennen van emoties met milde nieuwsgierigheid, vergelijkbaar met hoe een ouder een kind troost.
- Niet gelijk aan opgeven: Acceptatie betekent niet dat je alles goed vindt of situaties niet probeert te verbeteren, maar dat je erkent wat er is terwijl je actie onderneemt.
- Verbonden met waarden: Het doel is niet om klachten weg te nemen, maar om ondanks pijnlijke ervaringen te kunnen handelen naar wat jij belangrijk vindt in het leven.

MaieutiekVrijheid_2026

5

5

De vrijheid in gebondenheid (Langeveld)

- Hij haalt Kafka aan die schrijft: 'Kies in de strijd tussen jou en de wereld de zijde van de wereld'. (240) Onze levensvorm hoort op de aarde en heeft te maken met fysieke beperkingen, onze vrijheid ligt daarbinnen. We kunnen dingen veranderen, maar alles begint met hoe het is.
- We zien nu met het nieuw materialisme een stroming ontstaan die een actieve onderling beïnvloedende samenhang ziet tussen kosmos, natuur, mensen en dingen. Donna Haraway, Bruno Latour, Merlin Sheldrake en Toby Kiers <https://vu.nl/nl/nieuws/2023/toby-kiers-neemt-spinozapremie-voor-baanbrekend-schimmelonderzoek-in-ontvangst>

MaieutiekVrijheid_2026

6

6

De feiten de vrijheid hebben sterke relatie

- Leven in waarheid is volgens Havel leven met de feiten en durven uitspreken wat de feiten zijn. Mensen bevestigen uit angst en onderdrukking dat waarvan ze weten dat het onwaar is. Dit gedrag laat de leugen bestaan en de onvrijheid toenemen.
- Leszek Kołakowski (1927–2009) Poolse filosoof ziet ook het belang van feiten in. Hij ziet ook dat mensen tragisch genoeg het gebroken zijn van de wereld, de belangen-tegenstellingen en het menselijk tekort niet onder ogen willen komen. Daardoor zetten mensen de deur open voor ideologieën die vrijheid afnemen teneinde alle kwaad te kunnen opheffen. Hij beschrijft ook de tegenstelling tussen vrijheid en veiligheid die hiermee samenhangt.

MaieutiekVrijheid_2026

7

7

De vrijheid en de grenzen

- Vrijheid of gedetermineerdheid? Kolakowski zegt: Als alles gedetermineerd is, dan zou je al kunnen luisteren naar de symfonie die een pasgeborene op 37 jarige leeftijd zal schrijven. Er moet ruimte zijn voor het onverwachte en creatieve, anders is het geen echte vrijheid. We zijn dan ook niet alleen vrij als we het goede kiezen (Augustinus en Kant), maar we moeten ook het kwade kunnen kiezen (Leibniz).
- Vrijheid heeft ook de wet nodig waar binnen of waar buiten ik als mens kan handelen. Er is keuzeruimte en keuzemogelijkheid nodig. Vrijheid kan te prefereren boven krijgen wat je wilt.

MaieutiekVrijheid_2026

8

8

De dubbelspraak van Orwell

- De Roman 1984: Oceanië wisselt in de oorlog van loyaliteit en niemand mag het merken. 'Mensen waren in staat om hun zienswijze compleet te veranderen én om te doen alsof ze nooit van mening waren veranderd én ze bleken bereid om in de nabije toekomst zo nodig opnieuw van mening te veranderen.' Orwell verzoon er een woord voor: dubbeldenk.'
- Stalin zette een dergelijk systeem op, maar moedig mensen lieten zich voor feiten naar de gevangenissen van de Goelag sturen. 'maar moedige mensen begrepen dat feiten een voorwaarde voor vrijheid vormen, en dat de feiten zichzelf niet zouden vaststellen. Feiten hebben ons nodig , en wij hebben feiten nodig', schrijft Snyder (252)

MaieutiekVrijheid_2026

9

9

Vrijheid en waarheid bij Havel (1936-2011)

- Hij was de laatste president van Tsjecho-Slowakije en de eerste van Tsjechië. Na de Praagse lente dissident. (1968-1982)
- Onvrijheid zit volgens Havel niet alleen in dwang. Onvrijheid is een onwaarheid die iedereen ziet, maar niemand doorpikt. Denk aan het sprookje 'De kleren van de keizer'.
- Voor Havel is strijden voor de vrijheid leven in de waarheid:
 - Uitspreken wat feitelijk waar is,
 - Handelen alsof waarheid ertoe doet,
 - Volhouden, zelfs als het niets "oplevert."
- Het zit voor Havel in de kleine persoonlijke ondermijning van de onvrijheid en de onwaarheid.

MaieutiekVrijheid_2026

10

10

De leugen in de politiek

- In de nasleep van Trumps mislukte staatsgreep dachten sommigen Amerikanen dat drie tegenstrijdige beweringen waar waren:
 - (1) het Capitool was niet echt bestormd,
 - (2) het Capitool was bestormd door rechtse bondgenoten van Trump om hem aan de macht te houden, en dat was een goede zaak,
 - (3) het Capitool was bestormd door linkse onruststokers die Trumps reputatie wilde beschadigen, en dat was een slechte zaak.’ (255)
- Snyder waarschuwt dat Orwell en Havel ons tonen dat er onder de machthebbers geen ware gelovigen hoeven rond te lopen om de leugen in stand te houden. Kranten en andere media zijn nodig om de feiten vast te stellen en daarmee de vrijheid te verdedigen.

MaieutiekVrijheid_2026

11

11

De rol van nieuwe media m.b.t. feiten en vrijheid

- Instituties die feiten onderzoeken en uitdragen zijn aan het verdwijnen en de nieuwe media zijn, in het gunstigste geval uit op klikfrequentie. Maar steeds vaker wordt duidelijk dat daarnaast ook het pushen van alternatieve feiten of het creëren van chaos het doel is.
- De horizon van waarheid van Kolakowski is niet een feitenlijn waar iedereen naar op weg is, maar een streven dat vrije mensen aantrekt. Waarheidsgetrouwheid is een menselijke waarde.
- ‘Vrijheid om de waarheid te zeggen’ is echter ook gekaapt door mensen die beweren ongehoord te zijn of gecancelled te worden terwijl ze ondertussen hun eigen internet of tv zender censureren.

MaieutiekVrijheid_2026

12

12

Feiten uitspreken is risico lopen

- Er bestaat, zo schrijft Snyder, geen meningsuiting zonder een Leib, zonder een mens die de mening uit. De meningsuiting wordt niet onderdrukt. Het zijn de mensen die het woord nemen die worden onderdrukt. (...)Alleen mensen kunnen risico's nemen. Alleen mensen kunnen vrij zijn.' (274)

MaieutiekVrijheid_2026

13